

Americká vojna za nezávislosť a vznik USA

Francúzsky osadník o osadách v severnej Amerike

„Ak návštevník prechádza cez vidiek, nevidí tam žiadne nepriateľské hrady a honosné zámky, ktoré sú v kontraste s hlinenými chatrčami a úbohými príbytkami, v ktorých sa ľudia a dobytok vzájomne zahrievajú a povaľujú sa v špine, dyme a úbohosti. V našich osadách všade cítiť príjemnú jednotu.“

Osídľovanie východného pobrežia kontinentu sa začalo pomerne neskoro. Príčin bolo niekoľko – nie najpriaznivejšie pôdne a klimatické podmienky i nedostatok nerastných surovín. Tieto územia neboli ani domovom predkolumbovských kultúr, ktoré vznikli v strede a na juhu kontinentu a ktoré by lákali Európanov svojim bohatstvom. Prvými osadníkmi boli len lovci kožušín a v malom množstve aj roľníci.

Vtedajšia najsilnejšia koloniálna mocnosť, Španielsko, nevnímala sever kontinentu za najpohostinnejší a tak ho ponechala svojim slabším konkurentom – Nizozemsku, Francúzsku a Veľkej Británii. Francúzi sa zamerali na riedko osídlené severné oblasti kontinentu, zatiaľ čo Nizozemsko a Veľká Británia zakladali nové osady na východnom pobreží.

Prvou samosprávnou osadou bola britská Virgínia. Ďalšou významnou osadou bol New York.¹ V polovici 18. storočia existovalo už 13 osád, ktorých pomery sa však líšili do pomerov v domácej krajine hlavne tým, že sa v nich neuplatnili európske feudálne pomery, aj keď mnohé z osád patrili feudálom.² Postupne však všetky osady získali samosprávu, ktorú tvorili zástupcovia osadníkov, ktorí boli rovnocennými partnermi kráľovského guvernéra.

Osady vznikali na územiach odobratých pôvodnému indiánskemu³ obyvateľstvu. To bolo postupne vytláčané zo svojich prirodzených teritórií a lovísk na stredozápad.

Niektorí osadníci zbohatli natoľko, že mohli zabezpečiť vyššie vzdelanie svojim deťom a tak v kolóniách postupne vznikali stredné školy aj univerzita.⁴ Z Európy sa do Nového Anglicka šírili myšlienky

Puritánsky kňaz Roger Williams sa stretáva s Indiánmi

¹ New York vznikol obsadením a premenovaním nizozemskej kolónie s názvom Nový Amsterdam.

² Darovaním osád a území v kolóniách zvykol britský panovník splácať svoj dlh voči niektorým lojálnym feudálom.

³ Medzi najpočetnejšie indiánske obyvateľstvo území, ktoré zabrali európski kolonisti patrili Huroni, Irokézovia, Welišovia, Siuxovia, Šošoni a i.

⁴ Najstaršou americkou univerzitou je Harvardova univerzita v Cambridgei. Bola založená v roku 1636 a nesie meno jedného zo svojich zakladateľov – Johna Harvarda, ktorý jej po svojej smrti v roku 1638 venoval svoju

Puritánsky pár

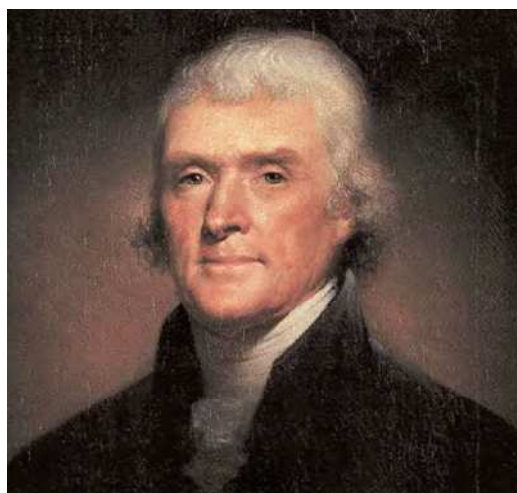
osvietenstva, ktorých najvýznamnejšími šíriteľmi a tvorcami boli Benjamin Franklin a Thomas Jefferson. Dôležité miesto patrilo kalvínskym kolonistom z Anglicka, ktorí boli vo vlasti prenasledovaní. Títo puritáni silno ovplyvňovali americkú spoločnosť ešte dlhú dobu.

Okrem spoločných rysov sa americké osady aj líšili, a bolo to hlavne v hospodárskej oblasti. Základ obživy osadníkov tvorilo najmä poľnohospodárstvo. Na severe sa rozšírili predovšetkým drobní farmári, ktorých dopĺňali rybári a drevorubači. Postupne sa tu rozvinul čulý obchodný ruch s Európou a tak tu vyrástli bohaté mestá. Najvyspelejším výrobným odvetvím sa stal lodiarsky priemysel s centrom v Bostone.

Úrodnejší juh sa zameriaval na plantážníctvo, ktoré produkovalo monokultúry (tabak, cukrová trstina, indigo, bavlna). Hlavnú pracovnú silu na plantážach tvorili čierni otroci postupne dovážaní z Afriky. Bieli plantážnici považovali takýto stav za úplne normálnu súčasť svojho podnikania.

Všeobecne tvorili vládnucu skupinu v kolóniách buržoázia, veľkostatkári, plantážnici, obchodníci, lodari, duchovenstvo a vládni úradníci.

Kolónie vnímala Británia iba ako surovinovú základňu a odbyisko priemyselných tovarov. Tomuto vnímaniu podriaďovali britské inštitúcie aj svoju politiku voči kolóniám, ktoré museli dodržiavať britské zákony bez ohľadu na vlastné potreby alebo ich aktuálnosť. Aj napriek rýchlemu hospodárskemu rastu, ktorý staval kolonistov na rovnakú úroveň s Britániou, kolonisti nemali rovnaké práva. Koloniálne úrady v Anglicku požadovali od kolonistov dane, ale zároveň im bránili v slobodnom podnikaní. Britské úrady dokonca rozhodovali aj o tom, kam bude smerovať export amerických osád. Problémy medzi kolóniami a Veľkou Britániou sa vyostřili aj pod vplyvom zadlžovania sa plantážnikov v britských bankách.

Thomas Jefferson

knižnicu a polovicu majetku. Univerzita začínala svoju činnosť len s deviatimi študentmi a jedným profesorom. V súčasnosti ju navštevuje v priemere osemnásťtisíc študentov a ďalších cca. trinásťtisíc poslucháčov v jej detašovaných pracoviskách. Sedem prezidentov Spojených štátov – John Adams, John Quincy Adams, Theodore a Franklin Delano Roosevelt, Rutherford B. Hayes, John Fitzgerald Kennedy a George W. Bush – boli absolventmi Harvardu. Fakulty univerzity dali svetu aj viac ako štyridsať laureátov Nobelovej ceny.

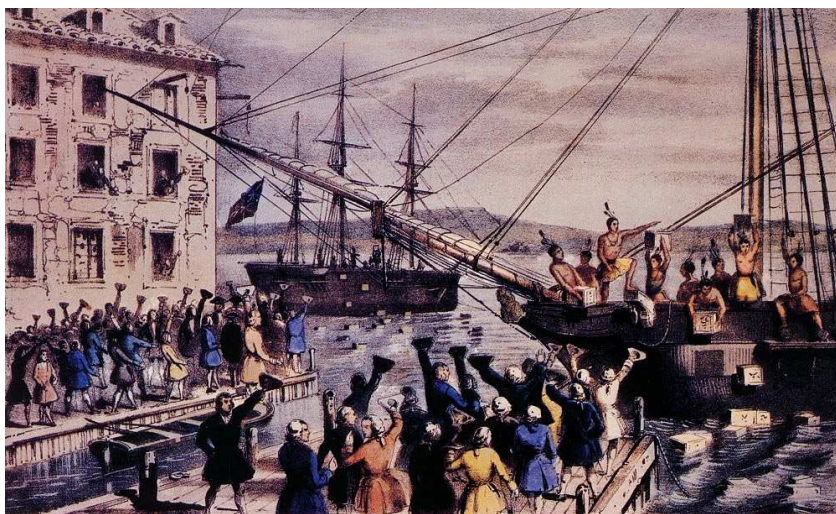
Benjamin Franklin

Vlna nespokojnosti sa prevalila kolóniami po roku 1763, kedy Británia zvýšila daňové zaťaženie kolónií. Po radikálnom proteste novousadlíkov, britská vláda naoko protestujúcim vyhovelá.⁵ V skutočnosti však zvýšila nepriame dane, hlavne na priemyselný tovar dovážaný do kolónií. V roku 1766 prijal anglický parlament tzv. Výslovný zákon, podľa ktorého parlament schvaľuje zákony pre všetky územia koruny, aj pre tie, ktoré nemajú v parlamente svojho zástupcu a k zákonom sa tak nemôžu vyjadrovať.

Ďalším vyostrením sporov bolo uvalenie dane na čaj dovážaný do Ameriky a monopol na jeho dovoz pre britské lode. Reakcia nespokojných novousadlíkov nenechala na seba dlho čakať a je známa ako Bostonské pitie čaju⁶ z roku 1773.

Vo všeobecnosti stále väčšina obyvateľov kolónií považovala britskú vládu za jedinou možnosť, ale pod tlakom situácie (Výslovný zákon, clo na čaj) sa časť predstaviteľov osád radikalizovala. Radikáli sa stretli v roku 1774 na tzv. Kontinentálnom kongrese vo Filadelfii. Kongres predstavil požiadavku úplného rozchodu s Anglickom, zriadenie vlastných koloniálnych súdov a vytváranie milícií.

Nasledujúci rok sa konal II. Kontinentálny kongres, ktorý sa postavil do čela revolúcie za nezávislosť. Kongres povolal do zbrane milície, ktoré boli jedinou vojenskou silou kolonistov a ich velenie zveril do rúk Georga Washingtona.

Bostonské pitie čaju

⁵ Aj keď v severných a južných kolóniách postupne rástol počet obyvateľov nespokojných s akciami Británie, v žiadnom prípade netvorili pred rokom 1763 väčšinu.

⁶ Všetko sa to začalo 16. decembra 1773, keď viac ako sedem tisíc nespokojných kolonistov prišlo do doku, v ktorom kotvili tri anglické lode s čajom. Ľudové zhromaždenie v Old South Meeting House rozhodlo, že lode majú opustiť prístav bez zaplatenia cla. Vyberač daní (cla) odmietol, aby lode vyložili tovar a odplávali bez zaplatenia cla, takže nastala patová situácia. Podvečer sa skupina asi 200 mužov preoblečených za indiánov zhromaždila na blízkom vrchu a spoločne bok po boku zišli do prístavu. Potom vyhádzali celý náklad čaju do vody. Mnoho kolonistov aplaudovalo tejto akcii zatiaľ čo akcia Londýna bola rýchla a razantná. Anglická vláda nechala zatvoriť bostonský prístav. Príkaz na zatvorenie prístavu sa stal rozbuškou pre začatie vojny za nezávislosť.

Po vypuknutí bojov dostali anglickí vojaci pomoc nemeckého kontingentu, čo len urýchlilo ich postup proti povstalcovi. Washingtonovi sa podarilo udržať jadro povstaleckej armády, aj keď množstvo milicionárov dezertovalo. Udržaním jadra sa tak podarilo zachrániť aj celú vojnu amerických osád za nezávislosť.

Po tomto prvom neúspechu vyzýval novinár Tom Paine k ďalším vojenským akciám, ktorých jediným cieľom mala byť úplná samostatnosť kolónií od Veľkej Británie. Na základe diskusií o budúcnosti a pod vplyvom európskych osvietenecov bola 4. júla 1776 prijatá Deklarácia nezávislosti.⁷ Za jej hlavného autora je považovaný T. Jefferson. Kongres prijal Deklaráciu, podľa ktorej vznikol nový štát, ktorého všetci občania sú si rovní. Moc v štáte mala priamo pochádzať od občanov a mala byť rozdelená na tri základné zložky – legislatívu, exekutívu a jurisdikciu.

George Washington

Američanom sa podarilo zastaviť britský postup pri Saratoge (1777). Navyše získali Američania pomoc od Španielska a Francúzska. Anglická armáda nakoniec v roku 1781 kapitulovala. O dva roky bola vo Versailles podpísaná zmluva medzi USA a Veľkou Britániou, v ktorej sa Británia zriekla práva na trinásť severoamerických osád, ale ponechala si Kanadu.

Karikatúra z roku 1793, v ktorej sa T. Paine pokúša obliecť francúzsky korzet Angličanke

Revolúcia síce zvíťazila, ale priniesla so sebou hospodársku krízu, infláciu, zadlžovanie drobných roľníkov. Aj vydobyté politické práva sa týkali len majetných občanov, ktorí boli v čase vojny hlavnými vojenskými dodávateľmi a tak si zabezpečili veľký majetok.

Vyvstal aj problém, ako bude usporiadaný nový štát. Svoj názor na riešenie problému predstavili centralisti aj konfederalisti, rovnako ako radikáli i umiernení. Z rokovaní vyšla Ústava USA⁸, ktorá bola prijatá v septembri 1787 a do platnosti vstúpila 4. marca

⁷ Bližšie o Deklarácii nezávislosti pozri <http://www.ushistory.org/declaration/document/index.htm>. Tu si môžeš pozrieť jedno z vyhotovení Deklarácie, ktoré je uložené v Knižnici Kongresu, ktorá je de facto národnou knižnicou USA a zároveň patrí medzi najväčšie knižnice na svete.

<http://www.loc.gov/pictures/item/2003690785/> (uvedená Deklarácia pochádza z roku 1819).

⁸ USA sa stali federálnym štátom. Exekutíva patrila prezidentovi volenému na štyri roky, zákonodárny snem bol dvojkomorový (snemovňa reprezentantov a senát) a najvyšší súd podával výklad zákonov a zmlúv. Volebné právo bolo ohraničené vysokým volebným cenzom.

1789.⁹ Prvým prezidentom USA bol zároveň zvolený G. Washington. Ústava zabezpečila rovnováhu medzi centrálnou federálnou vládou a vládami jednotlivých osád.¹⁰ Ústava bola formulovaná veľmi všeobecne a tak sa dala podľa potreby doplniť prostredníctvom tzv. dodatkov.¹¹

Americká vojna za nezávislosť a následne vytvorené Spojené štáty stavali na ideáloch osvietenstva, najmä na jeho ústrednom hesle. Výdobytky americkej revolúcie však tieto idey dôsledne nedodržiavali, pretože ideál občianskej rovnosti a slobody sa týkal iba bielych obyvateľov; Indiáni a Afroameričania museli na rovnoprávnosť čakať ešte dlho. Aj napriek týmto faktom sa USA stali prvým nezávislým štátom na kontinente. Až začiatkom 19. storočia sa rozšírila vlna boja za nezávislosť aj do strednej a južnej časti amerického kontinentu, ktorej víťazstvo znamenalo koniec španielskeho kolonializmu.

Podpis Deklarácie nezávislosti amerických osád

Úvod k Vyhláseniu nezávislosti amerických osád

„Keď v priebehu ľudských udalostí vyvstane niektorému národu potreba zrušiť politické zväzky, ktoré ho pútajú s iným národom,...vyžaduje si náležitá úcta k svetovej mienke, aby takýto národ vyhlásil dôvody, ktoré ho k odtrhnutiu vedú. Pokladáme za samozrejmé, že všetci ľudia sú stvorení ako seberovní, že ich stvoriteľ obdaroval určitými nescudziteľnými právami, že medzi tieto práva patrí život, sloboda a sledovanie osobného šťastia. Že k zabezpečeniu týchto práv sa ustanovujú medzi ľuďmi vlády... Že kedykoľvek začne byť niektorá vláda týmto cieľom na prekážku, má ľud právo ju zmeniť alebo odstrániť...“

Vláda terajšieho kráľa Veľkej Británie je vládou opakovaných krivd a činov bezprávia, ktoré jednoznačne smerujú k zavedeniu úplného násillia nad týmito štátmi.“

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť, projekt je spolufinancovaný zo zdrojov ES – „Investícia do Vašej budúcnosti“
Učíme sa pre život, 1. 10. 2009 Kód ITMS projektu: 26110130243

⁹ Proti Ústave však vystúpila aj silná opozícia, ktorá ju považovala za nedemokratickú a tak do nej presadila hneď niekoľko „demokratizujúcich“ doplnkov – sloboda slova, tlače, zhromažďovania, zrušenie stálej armády, odluku cirkvi od štátu a pod.

¹⁰ Osady sa mohli napr. slobodne rozhodnúť, aký postoj záujmu k problému otroctva.

¹¹ Pôvodná ústava aj s prvými dodatkami tak platí až dodnes a podľa potreby sa dopĺňa o ďalšie dodatky.